

Mező András:

Felkelés elleni hadviselés a doktrínákban

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.E.79

„Minden szövetséges biztosítja, hogy fegyveres erői képesek legyenek hatékonyan együttműködni, beleértve az elfogadott NATO szabványok és doktrínák végrehajtását.”¹

(Részlet a walesi csúcstalálkozó közös zárónyilatkozatából)

Rezümé:

A NATO-doktrína rendszere módszeresen és egységes rendszerben tárgyalja a felkeléssel és a felkelés leverésével kapcsolatos fogalmakat és elveket. A magyar doktrína-rendszer eklektikus rendszerben, ellentmondásosan tesz kísérletet arra, hogy a sajátos magyar szemléletet megjelenítse.

Kulcsszavak

doktrína, stabilizálás, felkelés elleni hadviselés

Mező, András:

Counterinsurgency in the doctrines

Abstract

The doctrinal structure of NATO discusses the concepts and principles of insurgency and counterinsurgency in a methodical and standard system. The Hungarian doctrinal hierarchy attempts to display the particular Hungarian perspectives in an eclectic ways, inconsistently.

Keywords

doctrine, stabilization, counter-insurgency

Írásom célja, hogy bemutassam a felkelés elleni (angol rövidítéssel COIN) műveletek megjelenését a doktrínákban. Meg fogom mutatni, hogy nagy hatást gyakorolt a szövetség doktrínarendszerére a két legutóbbi, alapvetően felkelésellenes műveletekbe torkolló háború. Kézenfekvő volt, hogy a Magyar Honvédség (MH) számára valóban fontos doktrínákat vegyem figyelembe, dolgozzam fel. Így tehát a NATO² és a MH doktrínáit³ tanulmányoztam át.

¹ Államfők közös zárónyilatkozata, 14. pont, 2014. szeptember 5., forrás: <https://nso.nato.int/protected/WEBUpdate/20140925/fulltext.html>, letöltve: 2014. október 19. (Eredeti szöveg: "All Allies will ensure that their armed forces can operate together effectively, including through the implementation of agreed NATO standards and doctrines.")

² A jelen tanulmányhoz felhasználtam az AAP-06, AJP-01 (D), AJP-3, AJP-3.2, ATP-3.2.1, ATP-3.2.1.1. doktrínákat.

³ ÖHD-3, ÖMD, VD-t, beszélni fogok még a frissen kiadott harcszabályzatról is.

A nemrégiben lezajlott NATO csúcstalálkozó⁴ valószínűleg a NATO történetének legfontosabb találkozója volt. E fórumon döntés született arról, miszerint minden szövetséges úgy gyorsítja fel modernizációját, hogy az megfeleljen a vonatkozó NATO-szabványoknak.

Alapfogalmak

Tisztázzuk először a téma fogalomrendszerét, mert egységes nyelvezet hiányában csak félreérteni tudjuk szövetségeseinket. Szükségtelen elmagyarázni, hogy milyen tragédiákhoz vezethet egy félreértés taktikai szinten, de talán ahhoz sem kell élénk fantázia, hogy elképzeljük, milyen következménnyel jár, ha a mi szótárunkban a NATO-étól eltérő tartalommal szerepelnek fontos kifejezések. Az alapfogalmak kifejtéséhez a NATO alapvető dokumentumát, az egyezményes szakkifejezéseket és meghatározásaikat tartalmazó AAP-6-ot (2014) hívtam segítségül.

A doktrína

A doktrína katonai erőket célkitűzéseik elérésében irányító alapelvek gyűjteménye. Mérvadó dokumentum, de alkalmazásához ítélőképesség szükséges.⁵

Fontos értenünk, hogy a katonai doktrínák egységes szerkezetbe⁶ rendeződnek (l. 1. ábra) és így alkotják azt a kidolgozott, elfogadott és alkalmazott dokumentumrendszert, amelynek alapján a nemzeti biztonsági és a nemzeti katonai stratégiában meghatározott katonai célkitűzések megvalósíthatók és a feladatok végrehajthatók.

A doktrína nem szabálykönyv! A doktrína lényege csakis tágabb értelemben ragadható meg, azaz elméleti és tapasztalati ismeretek, alapvetések összessége, amit a haderő sikeres alkalmazásához fel kell használni. A doktrína tehát egyfajta ismeretrendszer, ami a katonai vezetők gondolkodásának mikéntjéhez szolgál útmutatással és nem konkrét előírásokat tartalmaz. A doktrína az alapvető szemléletet tartalmazva a katonai tevékenységek filozófiáját kívánja lefektetni.

Soha ne tekintsenek egy doktrínára, mint egyfajta szabálykönyvre,⁷ amely a fegyveres erők egészének, vagy egy-egy szegmensének alkalmazására vonatkozó konkrét normatív szabályok, alapelvek, iránymutatások gyűjteménye lenne. Nem az. Sőt! A doktrína még csak nem is veszi figyelembe az éppen folyó műveletek konkrét sajátosságait, nem alkalmazkodik aktuális kérdésekhez, nem adhat részletes választ jelen esetben az afgán vagy a fundamentalista iszlám felkelésre vagy más akut problémára,⁸ hanem igyekszik a korábbi egyedi megfigyelésekből, tapasztalatokból olyan általános következtetéseket levonni, olyan útmutatót készíteni, amely a következő konfliktus során is alkalmazható lesz.

⁴ NATO csúcstalálkozó, Wales, 2014. szeptember 4–5.

⁵ AAP-06(2014) NATO Glossary of terms and definitions (English and French) NATO Standardisation Agency, 2014., 2-D-9. p.

⁶ A NSA honlapján 2011-ben megjelent áttekintő táblázatban még hierarchikus rendben szerepeltek a doktrínák, 2012-től a capstone és keystone doktrínák kivételével megszüntették az alá- és fölérendeltséget.

⁷ Kemény János: A felkelés elleni hadviselés lakosságközpontú elméletének fejlődése a XX-XXI. században. PhD értekezés, 186. o.

⁸ Kemény János 171. és 185. o.

ALLIED JOINT DOCTRINE ARCHITECTURE (AJDA)

Last update 29 May 2015

1. ábra

A Szövetségi Doktrína Rendszer

(forrás: NSO honlap, <https://nso.nato.int/protected/>, letöltve: 2015. 05. 29.)

Sajnos a magyar doktrínafejlesztés rossz úton indult el akkor, amikor az egyedi, magyar sajátosságoknak megfelelő külön utas, önálló doktrínák megírása mellett kötelezte el magát.⁹

Az aszimmetrikus fenyegetés

Olyan fenyegetés, amely az ellenségétől eltérő eszközök és eljárások használatából fakad, és az ellenfél erősségeinek kijátszására vagy semlegesítése törekszik, annak gyengeségeit kihasználva ér el aránytalanul hatékony végeredményt.¹⁰

A NATO-meghatározás nem tárgyalja, de mindenki számára világos, hogy az aszimmetria alapvetően a hadviselők státusbeli különbségéből fakad. Az állam köteles jogilag szabályozott eszközökkel felvenni a harcot ellenfelével, ezért nem alkalmazhatja ugyanazokat a módszereket, mint a nem-állami hadviselő (például felkelő vagy terrorista). A szembenálló felek erőiben, eszközeiben, eljárásaiban és a státuszában meglévő különbségek együttes következménye, hogy azok nem összemérhetőek.

A NATO számára az aszimmetrikus fenyegetések jelentik ma a legnagyobb kihívást, hiszen csak ezen a módon lehet a kétségbevonhatatlan katonai előny

⁹ Dr. Krajnc Zoltán–dr. Berkovics Gábor: Alakulóban a Magyar Honvédség doktrínális irodalomrendszere. 193.224.76.4/download/konyvtar/digitgy/nek/2003_3/01_krajnc_berkovics.pdf, letöltve: 2014. október 19. 7. o.

¹⁰ AAP-06(2014) 2-A-20. p.

felvenni a harcot. Az aszimmetrikus fenyegetés formái: az irreguláris harctevékenység, a felkelés és a terrorizmus.

Az irreguláris harctevékenység

Ideológiailag vagy alvilági oldalról motivált irreguláris erők, csoportok vagy egyének alkalmazása vagy azok alkalmazásával való fenyegetés azért, hogy megváltoztassanak vagy fenntartsanak egy helyzetet, a hatóságok, illetve a kormányzat ellenében.¹¹

Ez utóbbi meghatározás hibája, hogy az irreguláris erőket nem definiálja, ezért csak kizárásos alapon lehet megragadni a lényegét: olyan erőket jelent, melyek nem részei állami fegyveres testületnek, rendőrségnek vagy félkatonai alakulatnak.

A felkelés

Szervezett, gyakran ideológiailag motivált csoport vagy mozgalom tevékenysége, ami a politikai változások befolyásolására vagy megelőzésére, illetve egy országban vagy régióban a fennálló hatalom megdöntésére irányul, elsősorban a lakosság meggyőzésével vagy kényszerítésével, erőszak és zavargások alkalmazásával.¹²

A felkelés leverése

Átfogó civil és katonai kísérlet a felkelés elfojtására és a felkelés alapvető okainak kezelésére.¹³ Ebből a meghatározásból egyenesen következik, hogy a COIN nem lehet kizárólag katonai művelet! A NATO COIN-műveletek nemzetközi erőfeszítést követelnek, partnerországok bevonását és összkormányzati megközelítést, valamint nem kormányzati szervezetek (NGO) bevonását is. Jelen tanulmányomban én csak és kizárólag a katonai aspektussal foglalkozom.¹⁴

A terrorizmus

Egyének vagy javak elleni erő vagy erőszak törvénytelen alkalmazása, illetve az azzal való fenyegetés, amelynek célja a kormányok vagy társadalmak kényszerítése vagy megfélemlítése bizonyos politikai, vallási vagy ideológiai célkitűzések elérése érdekében.¹⁵

A terrorizmus elleni védelem (antiterrorizmus)¹⁶

Személyek és javak terrorista cselekményekkel szembeni sebezhetőségének a csökkentése érdekében alkalmazott védelmi és megelőző rendszabályok összessége. Megjegyzés: e rendszabályok magukba foglalják a terrorista támadás

¹¹ AAP-06(2014) 2-I-9. p.

¹² AAP-06(2014) 2-I-5. p.

¹³ AAP-06(2014) 2-C-16. p.

¹⁴ Teljesen hibás ugyanis egy NATO doktrínától azt várni, hogy a politikai vagy a civil összetevőkkel kapcsolatosan is útmutatóként szolgáljon.

¹⁵ AAP-06(2014) 2-T-5. p. Be kell vallanom, én elégedetlen vagyok a NATO hivatalos meghatározásával, mert ezzel a meghatározással bármelyik államot is terrorizmussal lehetne vádolni. Jobban szeretem B. Netanjahu meghatározását, mely szerint a terrorizmus a polgárokra gyakorolt szándékos, módszeres erőszak, amely az általa kiváltott félelmen keresztül politikai célokat kíván megvalósítani

¹⁶ A magyar szóhasználatban időnként felbukkanó *terrorizmusellenes műveletek, terrorelhárító műveletek* nem szabványosak, nem felelnek meg a szakmai terminológiának. Javasolom helyettük a NATO egyezményes kifejezéseit, vagyis a terrorizmus elleni védelmet (antiterrorizmus).

elriasztására és a következmények csökkentésére alkalmazott védelmi és megelőző rendszabályokat.¹⁷

Terrorizmus elleni támadás (counterterrorism)

A terrorista cselekmények elleni támadó rendszabályok összessége, amelyeket az ellenséges akció előtt és után hajtanak végre. Megjegyzés: ezek a rendszabályok magukba foglalják mindazon ellentevékenységeket, amelyeket személyek életének a védelmére hajtanak végre, illetve azokat a terrorizmus feltartóztatására irányuló lépéseket, amelyeket a katonai és civil szervezetek végeznek.¹⁸

A stabilizációs műveletek

A katonai stabilizáló tevékenységek az újjáépítésre és fejlesztésre alkalmas körülmények létrehozásával törekednek a helyzet megszilárdítására.¹⁹

A NATO-doktrínák

A doktrínák ma már nem hierarchiába, hanem egységes szerkezetbe, architektúrába rendeződnek. Ez kifejezi azt, hogy valamennyi doktrína egyaránt fontos, nélkülözhetetlen, vagyis mindegyik egy-egy építőkö. Ám mégis, az épület tetején találjuk az ún. zárókő (angolul capstone, illetve keystone) dokumentumokat: az AJP-01, az AJP-2, az AJP-3, az AJP-4, az AJP-5, az AJP-9 doktrínákat, melyek mégis kicsit fontosabbak a többinél. Ezek ugyanis, jellegüknél fogva, összekötik a különféle ágazati doktrínákat és összhangot teremtenek azok között. A doktrínák ilyen, egységes megközelítése azt is jelenti, hogy egyik dokumentumot sem szabad elszigeteltségében vagy önállóan vizsgálni.

Szükséges leszögezni, hogy az említett dokumentumok nemcsak a NATO dokumentumai. Azok részei a Magyar Honvédség szabályozórendszerének is, hiszen különféle (miniszteri, illetve vezérkar főnöki szintű) rendeletekkel fenntartások nélkül bevezettük valamennyit. Megismerésük és felhasználásuk az oktatásban, a doktrína- és szabályzatfejlesztésben nélkülözhetetlen.

A fegyveres küzdelem szintjei és hierarchiája (AJP-01[D])

Az AJP-01 (D) a szövetség legmagasabb szinten lévő doktrínája, melynek kimondott feladata az, hogy összhangot teremtsen az ágazati publikációk között, azaz valamennyi műveletre egységes vezérgondolatokat fogalmazzon meg.

A hadviselést a klasszikus felosztás szerint három szinten különböztetjük meg: a stratégiai (hadászati), a hadműveleti és a harcászati szinten. A hadműveleti környezet összetettsége, a feladatok egy hadszíntéren történő „összekeveredése”, valamint a média, a globális kommunikáció világszerte növekvő súlya miatt ma már nem lehet olyan könnyen megkülönböztethetővé tenni e három szintet. Ez igaz a hagyományos erőkkel és eszközökkel megvívott nemzetközi háborúkra is, de különösen igaz az aszimmetrikus konfliktusokra, amelyekben a nem-állami hadviselő

¹⁷ AAP-6 (2014) 2-A-16. p.

¹⁸ AAP-6 (2014) 2-C-17. p.

¹⁹ ATP 3.2.1 0702. bekezdés

ritkán különböztethető meg a civil lakosságtól. Jelentéktelennek tűnő események és harcászati szintűnek látszó akciók is könnyen járhatnak stratégiai szintű következményekkel. A „stratégiai tizedes”²⁰ gondolata éppen azt fejezi ki, hogy egy harctevékenységet önállóan vezető alegységparancsnok milyen fontos szerepet tölthet be a hadjárat sikerességében vagy éppen kudarcában.

A felkelés elleni műveletek tapasztalatai nyomán került be az AJP-01-be, hogy a harcászati szinten elért győzelmek önmagukban nem garantálják a hadművelleti vagy hadászati győzelmet. A sikeres csaták és összecsapások mindössze alakítják, formálják a helyzetet a végső cél elérése felé, de csak a hadjárat/hadművelet teljes tervében nyerik el értelmüket.

A fegyveres küzdelem teljes spektrumú megközelítése

A politikai környezet összetettsége miatt ma már a fegyveres küzdelem szintjei (stratégiai, művelleti és harcászati) is összerosódtak és egy-egy konfliktus pontos jellemzői sem tartoznak valamilyen kategóriába. Inkább csak egy skálán mozognak, ahol mindig csak átmenetet képeznek és mindig csak egy bizonyos időszakban és egy bizonyos térben mutatnak határozott karaktert. A konfliktusok ilyen felfogása természetesen azt jelenti, hogy annak teljes terjedelmében a fegyveres erők egymástól nagyon eltérő típusú hadjáratokat vezetnek. Ezeket a hadjáratokat a többé-kevésbé azonosítható, valamelyes egységességet mégis csak felmutató legjellemzőbb tulajdonságaik alapján szakaszokra (angol eredetiben: témákra) bontják. A szárazföldi hadművelleti erőknek készen kell állniuk arra, hogy a hadjárat szakaszai nem különülnek el egymástól, hanem éles átmenetek nélkül fejlődnek, alakulnak át, változnak meg.

A hadjáratok szakaszai (témái) a következők:

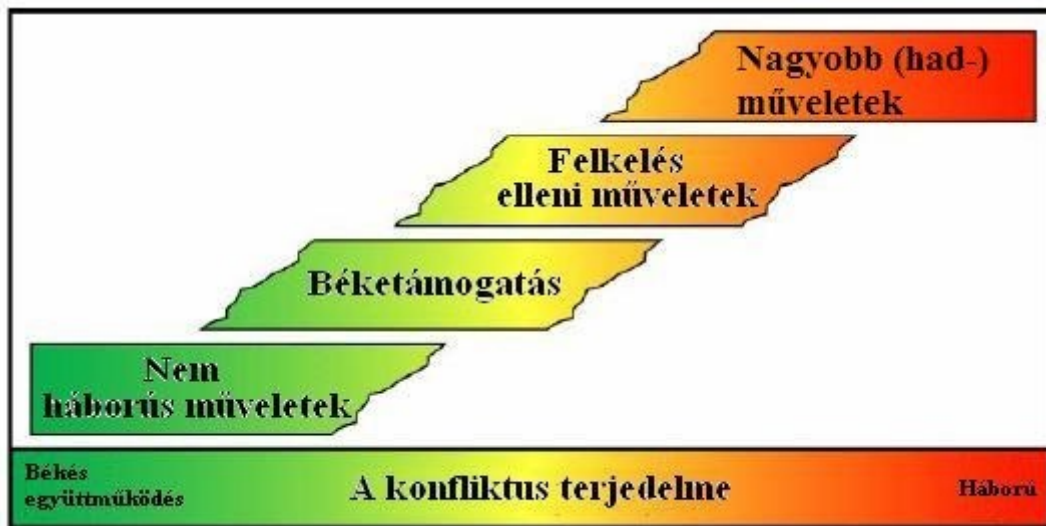
1. Nagyobb hadművelet.
2. Felkelés leverése vagy felkelés elleni műveletek.
3. Béketámogató művelet.
4. Békeidős katonai szerepvállalás²¹

Most érkezünk el arra a pontra, hogy tisztáztuk, miről beszélünk. A „felkelés elleni műveletek” nem más, mint a hadjárat²² egy szakasza. Ez tehát hadművelleti szint, amelynek bizonytalanok a kontúrjai, bizonytalan továbbá, hogy hol kezdődik el, és mikor változik át magas intenzitású, nagyobb műveletté vagy mikor csillapodik vissza béketámogató műveletté.

²⁰ Gen. Charles C. Krulak: The Strategic Corporal: Leadership in the Three Block War. IN: Marines Magazine, January 1999, Marines Magazine, January 1999 http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/usmc/strategic_corporal.htm, letöltve: 2012. október 13.

²¹ Békeidős katonai szerepvállalás: azok a más nemzetek járó katonai műveletek, amelyek célja a békeidőszaki környezet formálása (például bizalomerosztó intézkedések, szükség szerint beleértve a harcoló erők telepítését is) és a helyi vagy regionális stabilitás előmozdítása. (AJP 3. [B])

²² hadjárat: adott időn és földrajzi területen belül, a stratégiai célkitűzések teljesítése érdekében tervezett és végrehajtott katonai műveletek összessége, amik során általában tengerészeti, szárazföldi és légi kötelékek kerülnek alkalmazásra. (forrás: AAP-6 [2014])

2. ábra

Teljes spektrumú hadviselés

(forrás: ATP-3.2.1 Allied Land Tactics, 2009, NATO Standardisation Agency, <https://nso.nato.int/protected/nsdd/ListPromulg.html> Letöltve: 2015. június 5.)

A harcászati tevékenységek, melyeket a csapatok a hadműveleti szint alatt végeznek teljesen függetlenek attól, hogy azok a hadjáratnak melyik szakaszában tevékenykednek. A csapatok saját szintjükön harctevékenységeket hajtanak végre, melyek az alábbiak lehetnek:²³

1. *Támadó tevékenységek*: olyan tevékenységek, mely során a saját erők az ellenfél megtámadására törekednek.²⁴
2. *Védelmi tevékenységek*: olyan tevékenységek, mely során a saját erők ellenállnak az ellenfél támadásának.²⁵
3. *Stabilizálási tevékenységek*: olyan tevékenységek, mely során a saját erők megszilárdítják a helyzetet és csökkentik az erőszak szintjét, biztosítják és ellenőrzik a körzetet, miközben katonai képességekkel segítik a civil hatóságokat a rend és a közszolgáltatások helyreállításában.²⁶
4. *Támogató tevékenységek*:²⁷ olyan harcászati tevékenységek, melyek összekötik, elősegítik vagy megteremtik a támadó, a védő vagy a stabilizáló tevékenységek feltételeit.²⁸ A támogató tevékenységek közé tartozik a felderítés, a fedezőbiztosítás, a harcérintkezés felvétele, a találkozóharc, a csatlakozás, a visszavonulás és kivonás, a váltás és a menet, valamint az akadálynyitás és áthaladás átjárón.

²³ A kifejezések közötti zavar megszüntetése érdekében az AJP 3.2 és AJP 3.2.1 a harcászati szintű műveleteket "tevékenységek"-nek hívja és nem használja a szélesebb értelmű "művelet" szót.

²⁴ AJP-3.2 130. o.

²⁵ Uo. 123. o.

²⁶ Uo. 134. o.

²⁷ A magyar fordításban is megjelent STANAG 2868 (ATP 35B) az itt felsorolt a tevékenységeket „átmeneti időszakok a hadműveletekben”-nek nevezte el, ami tökéletesen megfelelt az angol eredeti „transitional phases during operation” kifejezésnek. A magyar katonai felsőoktatásban hasonló tartalommal „kiegészítő tevékenység”-ként terjedt el. A 2009-ben kiadott AJP 3.2 megváltoztatta az angol kifejezést a nehezen lefordítható „enabling operation”-ra, ezzel tovább fokozta a zűrzavart, teret engedve a semmitmondó „harccal kapcsolatos tevékenységek” megnevezésnek is.

²⁸ AJP-3.2 Uo. 124. o.

A hadjárat jellegétől függetlenül ezekre a tevékenységekre sor kerülhet egyszerre, vagy egymás után nagyon rövid időn belül.

Valószínű, hogy a harctevékenységek ilyen csoportosítása is a felkelés elleni műveletek tapasztalatai nyomán jelent meg a doktrínákban.²⁹ Egy béketámogató művelet során például többnyire stabilizáló tevékenységekre kerül sor, de ez nem jelenti azt, hogy nem fordulhat elő támadás egy ellenszegülő hadúr ellen, vagy éppen védelmi tevékenység a biztonsági bázis védelme érdekében. A harcászati tevékenységek összetétele határozza meg a hadjárat alapvető jellegét. A nagyobb hadműveletek elsősorban támadó és védő tevékenységet fognak jelenteni, a felkelés elleni műveletek arányosan fogják tartalmazni a támadó, védő és stabilizáló tevékenységeket. A támogató tevékenységeket azonban sosem elszigetelten, önállóan hajtják végre a baráti erők, hanem a többi tevékenység bevezetése vagy támogatása céljából.³⁰

Felkelés elleni műveletek (AJP-3.4.4)

Ismételten kihangsúlyozom, hogy a NATO doktrínák összefüggő szerkezetet alkotnak. Ezért ez a doktrína (AJP-3.4.4) is elfogadja, hogy a COIN (hadműveleti szint) a hadjárat egy szakasza, melyet harcászati tevékenységek támogatnak. A doktrína leírja a felkelés kiváltó okait és fejlődésének kedvező körülményeit, gyenge (támadható) pontjait, a felkelés által létrehozott összetett hadműveleti környezetet, annak ellentmondásait. Foglalkozik továbbá a COIN természetével, tervezésével, a hadműveleti és a harcászati tevékenységekkel is.

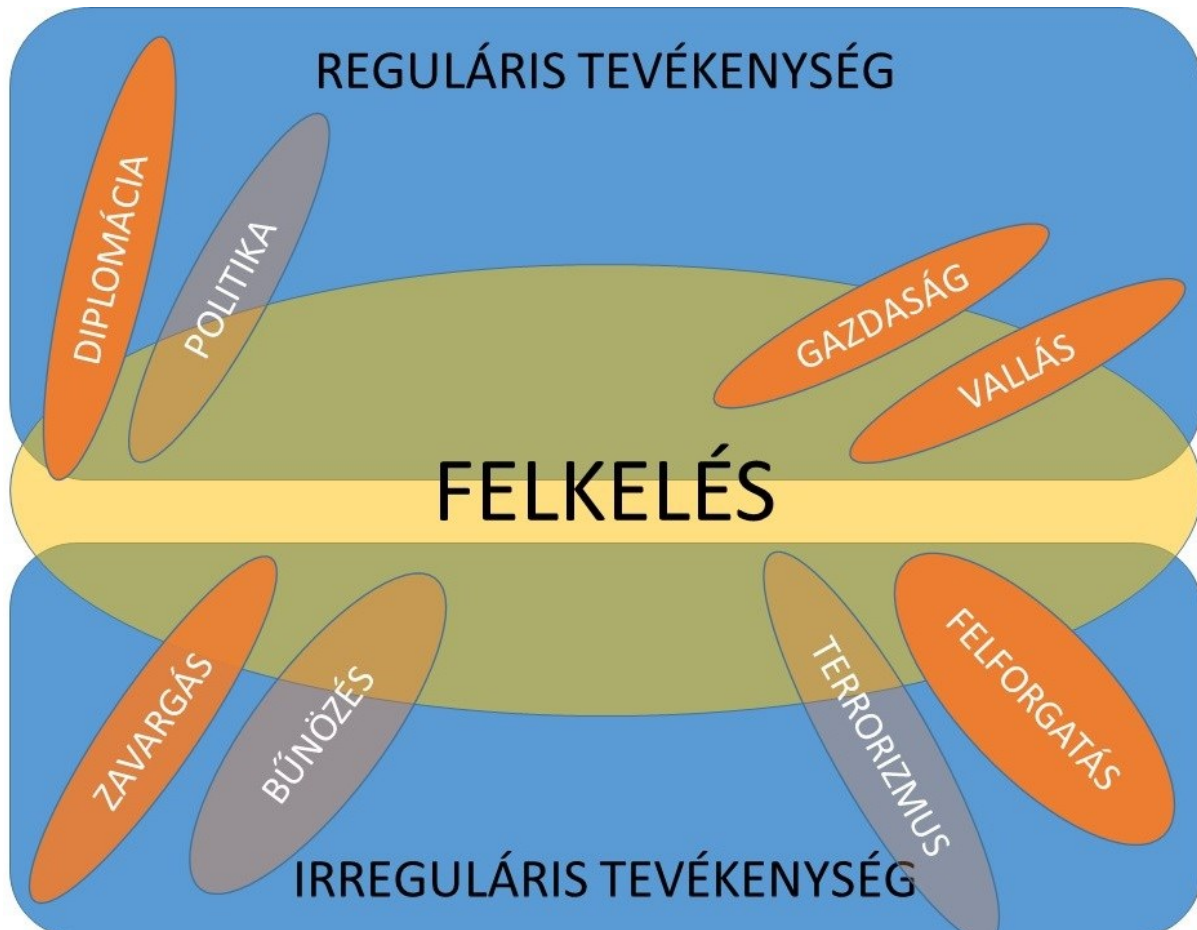
A felkelés

A *felkelők* olyan személyek, akik úgy érzik, hazájuk törvényes eszközeivel, kormányzati eljárásokkal nem lehetséges elérni céljaikat. Ezek elérése érdekében irreguláris tevékenységet folytatnak, ami bűnözést (kalózkodás, rablás, kábítószer-csempészet és emberrablás), terrorizmust, felforgatást, zavarkeltést és konkrét harccselekményeket is jelent. A felkelőket (bűnözők, terroristák, harcosok) egy közös (vélelmezett vagy közösnek hitt) akarat tart össze, türelmesek, céljaik elérésére hosszú idő áll rendelkezésükre és ezért kerülnek a nyílt, döntő összecsapásokat.³¹

²⁹ Megjegyzendő, hogy a korábbi harcászati doktrína, az ATP-35 (B) még nem ismerte például a stabilizálási tevékenységeket, mint harcászati fogalmat.

³⁰ ATP 3.2.1 0126. bekezdés

³¹ AJP-3.4.4, 3-2. o.

3. ábra

A felkelés természete

(forrás: AJP-3.4.4 Allied Joint Doctrine for Counterinsurgency, 2011. NATO Standardisation Agency, <https://nso.nato.int/protected/nsdd/ListPromulg.html>, letöltve: 2015. június 5.)

A felkelés alapvető feltétele a *sérelem*, ami lehet manipulált is, és elegendő, ha a felkelők azt igaznak hiszik. Ilyen általános sérelmek kiváltó okai lehetnek:

- nemzeti identitással (kisebbségek; elszakadási, határ-módosítási törekvések);
- vallással;
- szektáriánus ellentéttel (például síita–szunnita ellentét);
- gazdasági helyzettel (szegénység, nyomor illetve az erőforrások birtoklása);
- államigazgatással (korrupció, emberi jogok);
- megszállással vagy idegen hatalom jelenlétével kapcsolatosak, vagy a fentiek kombinációi.

A felkeléshez szükséges további kellék a változásokra fogékony, azt igénylő, elégedetlen lakosság, valamint a karizmatikus vezetés és a kormányzati kontroll hiánya.³²

A felkelés természete magában hordozza annak *sebezhetőségét* is. A felkelők kénytelenek tevékenységüket titokban, rejtve-fedve végezni. A felkelés kibontakozásának ez a titkosság akadályává válik. Céljaikról, eszméikről, tartózkodási helyükről nincsenek pontos információk, így még a sikeres felelők sem

³² AJP-3.4.4, 3-3 3-4. o.

képesek hatékonyan növelni támogatásukat a lakosság körében, a titkosság az ismertség kárára válik. A biztonság miatt a felkelők mozgásszabadsága korlátozott, ezért nincsenek pontos információik, elszigetelve érzik magukat támogatóiktól. Nincs koherencia a propagandájukban, gyakran még az egymást támogató felkelőcsoportok sincsenek tisztában egymás valódi elképzeléseivel, ellentmondásokba keverednek egymással, elveszítik hitelességüket a lakosság szemében. A felkelés irányítói kénytelenek decentralizáltan irányítani a csoportokat, ami megnehezíti az információ áramlását és szinte lehetetlenné teszi a műveletek összehangolását. A felkelők teljesen rászorulnak külső támogatásra, mert nincsenek belső forrásaik. Külső támogatás nélkül a felkelés elsorvad. A felkelés gazdasági alapja lehet egy sikeres bűnhálózat, de ez forrásokat is elvon az ügytől, másfelől pedig megrendíti a lakosság bizalmát.³³

A hadműveleti környezet

A doktrína legfőbb megállapítása az, hogy a felkelés nem tisztán katonai-fegyveres természetű. Ezért a COIN sem lehet csak katonai megoldás, hanem politikai, gazdasági, szociális, bűnüldözési és pszichológiai tevékenység a felkelés elfojtására és alapvető okainak orvoslására. A COIN-tevékenység (mint mindig minden katonai tevékenység) tehát abszolút alárendelt a politikai megoldásnak, azt segíti, támogatja. Az ilyen összetett, többszintű problémákat csak átfogó és nemzetközi szemlélettel (comprehensive approach) lehet kezelni. Az átfogó megközelítés a szereplők széles körének (nemzeti, nemzetközi, kormányzati és nem-kormányzati, segély- és gazdasági szervezetek) részvételét követeli meg. A NATO nem irányítja ezeket a testületeket és magát a folyamatot sem, mindössze elősegíti olyan körülmények kialakítását, melyek támogatják az átfogó megközelítést.³⁴

A hadműveleti környezetnek része a szereplők gondolkodása, felfogása, percepciója is. A sikeres COIN megköveteli a közreműködők rugalmas és alkalmazkodó gondolkodását. Tanulmányozni kell és meg kell érteni a lakosságot, pontosan úgy, ahogy a hagyományos hadviselésnél a terepet kell tanulmányozni. A fő kérdés: mi okozta és mi tartja fenn a felkelést? A helyi kultúra megértése szükséges, de nem elégséges alap. A gondolkodás következő fokozata: megtanulni egy felkelő fejével gondolkodni, kitalálni terveit, megjósolni szándékait.

A COIN stratégiai súlypontja a lakosság, ezért a gondolkodásnak is a lakosság napi problémáira kell koncentrálnia, állandóan jelen kell lenni a helyiek életében és meg kell tartani a kapcsolatot, ismerni kell, mi az, ami foglalkoztatja őket, mi köti le a figyelmüket, milyen témák körül csoportosíthatóak gondolataik.

A katonai vezetőknek meg kell érteniük, hogy a katonai eszközökkel végrehajtott művelet csak egy tényező az átfogó megközelítésben és egyedül semmiképpen sem vezethet győzelemre. A stratégiai célhoz egyedül a NATO katonai tevékenysége nem visz közelebb, a felkelők megölése, a holttestek számolgotása nem mutatói az eredményességnek. A stratégiai cél: a felkelés leverése, okainak orvoslása és legitim, rátermett, saját magát fenntartani képes kormányzat létrehozása. Az önfenntartó, saját magát megvédeni képes kormányzás perspektívájából sokkal hasznosabb, ha a NATO-erők nem saját maguk cselekednek, hanem kialakítják helyi vezetők, intézmények és biztonsági erők azon képességét, hogy a szükséges feladatokat elvégezzék.³⁵

³³ AJP-3.4.4, 3-16 3-17. o.

³⁴ AJP-3.4.4, 3-18. o.

³⁵ AJP-3.4.4, 3-19. o.

A COIN

A sikeres COIN-műveletek sajátossága a tiszta és világos politikai célokkal rendelkező politikai vezetés elsődlegessége. A stratégiai súlypont a lakosság támogatásának megszerzésén van, ezért fontos a felkelők elszigetelése a néptől, a kormányzat legitimitásának megtartása. Ezeket a célokat szolgálja a hatékony felderítés és hírszerzés, a kormányzati erőfeszítések összehangolása, az erőkifejtések egysége, az elhúzódó hadjárat költségeinek és terheinek tudomásul vétele, a biztonsági erők részéről az erőszak törvényes keretek között tartása, a helyi biztonsági és kormányzati szereplők növekvő szerepvállalása, a rugalmas és gyors tanulás és alkalmazkodás a megváltozó helyzetekhez.

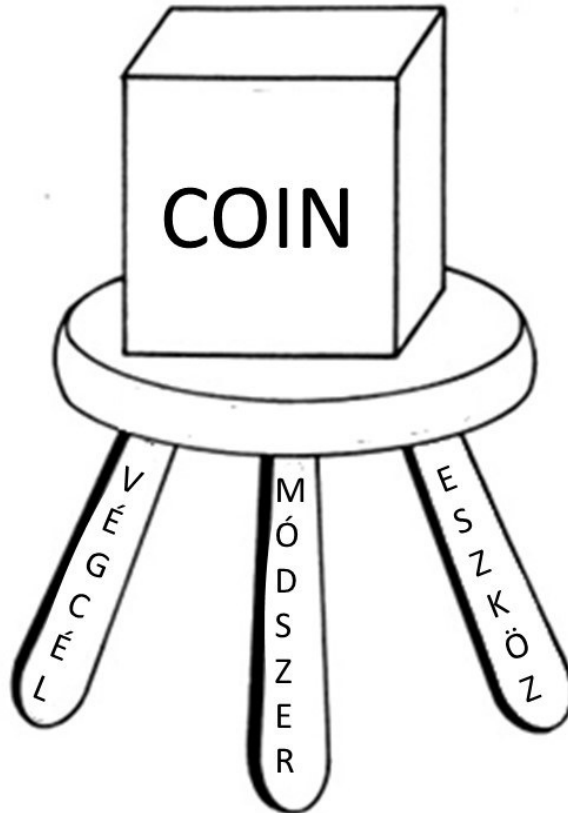
A COIN-műveletek tehát (hadműveleti szint) a hadjárat egy szakasza, melynek sajátossága, hogy időben hosszan elnyúlik. Ezt alátámasztják a múlt és a jelen tapasztalatai is. A COIN-műveletek tervezésekor a művelet parancsnokának egyensúlyt kell teremtenie a kitűzött célok, a módszerek és az eszközök között. A végcél a kitűzött katonai célokat jelenti, a módszer azokat az eljárásokat és elképzeléseket, melyekkel a kitűzött végcélt igyekeznek elérni, az eszközök pedig azokat a katonai erőforrásokat (munkaerő, anyag, pénz, erő, logisztika stb.), melyek alkalmazása szükséges a cél eléréséhez. Más szavakkal tehát a COIN katonai stratégiája (ne felejtjük el, hogy a COIN civil stratégiát is jelent!) egyenlő a katonai célokkal, a stratégiai elképzelésekkel és a katonai erőforrásokkal. A stratégiáknak, a haderőtervezőknek, az alakulatok parancsnokainak és még a rajparancsnokoknak is azokkal a módszerekkel kell foglalkozniuk, melyek alkalmasak a végcél elérésére az adott eszközökkel.³⁶ Az erők nagysága a stratégia életbevágó része. Sokan megkérdőjelezhetik azt az elképzelést, hogy vajon valóban része-e a katonai stratégiának a valóra váltásához szükséges eszköz. Számukra Clausewitz szavait idézem fel: „*Minél gyengébb az erő, annál kisebbek legyenek a célok is.*”³⁷

A katonai célokat (végcél) és a katonai stratégiai elképzeléseket mindig hozzá kell igazítani a rendelkezésre álló forrásokhoz. Ez a tétel megfordítva is érvényes: a (politika által) kijelölt végcélokhoz és a valóra váltásukhoz szükséges elképzelésekhez hozzá kell rendelni a szükséges erőforrásokat. Ha figyelmen kívül hagyjuk a katonai erőforrásokat a stratégia tervezése során, úgynevezett stratégiai képességiánnal kerülünk szembe. A helyzet katasztrofálissá válhat akkor, amikor folyamatban lévő művelet stratégiája nem létező katonai kapacitásokra épül. Ezért hadműveleti tervezés mindig csak létező és valóságos eszközrendszer figyelembevételével folyhat.³⁸

³⁶ Arthur F. Lykke, Jr.: Toward an understanding of military strategy. IN: Military Strategy: Theory and Application, Edited by Colonel Arthur F. Lykke, Jr USA Retired, US Army War College, Carlisle Barracks, PA 17013-5050 p. 4.

³⁷ Carl von Clausewitz: A háborúról. (Szerk: M. Szabó Miklós) Budapest, 2013. Zrínyi Kiadó, ISBN 978 963 327 599 3, 294. o.

³⁸ Arthur F. Lykke, Jr.: Toward an understanding of military strategy. IN: Military Strategy: Theory and Application, Edited by Colonel Arthur F. Lykke, Jr USA Retired, US Army War College, Carlisle Barracks, PA 17013-5050 p. 4.

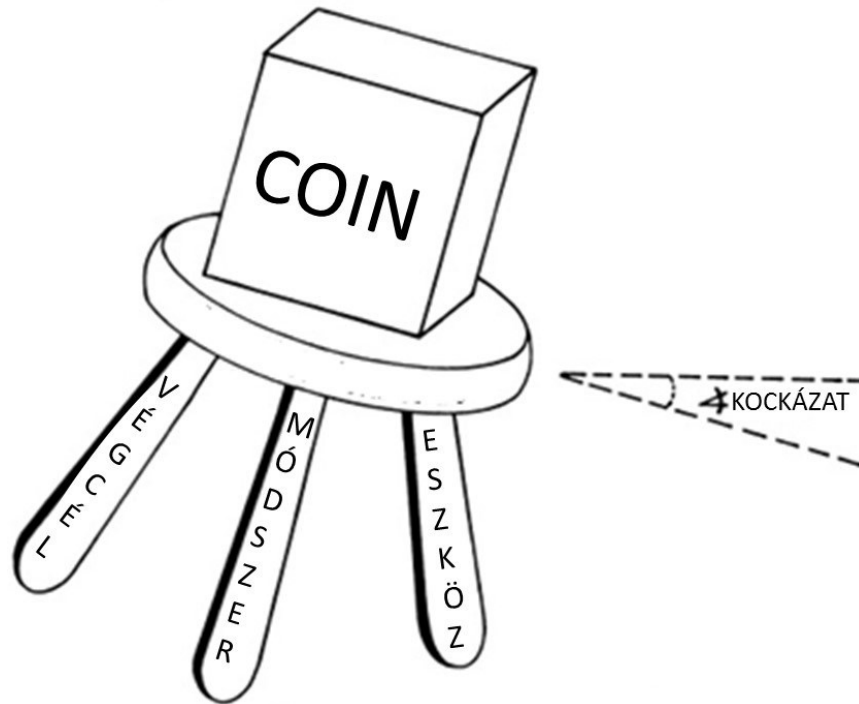
4. ábra

A COIN művelet végcélja, módszere és erőforrásai egyensúlyban

(forrás: Arthur F. Lykke, Jr.: Toward an understanding of military strategy. IN: Military Strategy: Theory and Application, Edited by Colonel Arthur F. Lykke, Jr USA Retired, US Army War College, Carlisle Barracks, PA 17013-5050, p. 6.)

A katonai stratégia elemei (épp úgy, mint a háromlábú szék lábai) teremtik meg a stratégia egyensúlyát. Ideális esetben a katonai célok (végcél), a stratégiai koncepciók (módszer) és a rendelkezésre álló források (eszköz) megfelelnek egymásnak és a stratégia egyensúlyban van. Kedvezőtlen körülmények között, ha a kijelölt források nem elégségesek a koncepció valóra váltásához, vagy a szövetségesi elkötelezettségek meghaladják a stratégiai koncepció határait, akkor a stratégia „megbillen”. A megbillenés mértéke azt mutatja, hogy mennyire került veszélybe a katonai célok elérése.

Bizonyos dőlésszög után az egész stratégia felborul és komoly katonai kudarccal, vagy súlyos veszteséggel kell számolni. A katonai felső vezetés feladata a civil politikusok figyelmét felhívni arra, hogy a stratégia összetevői (ti. a „szék lábai”) nem csak egyszerűen léteznek, de kölcsönösen hatnak egymásra és egyensúlyban kell lenniük. A katonai vezetők felelőssége az, hogy elmagyarázzák a politikusoknak: mi történik akkor, ha a katonai stratégia kibillent az egyensúlyából; továbbá, hogy rávilágítsanak arra, milyen kockázattal és következményekkel jár az aránytalanság.

5. ábra

Kockázat a COIN műveletben

(forrás: Arthur F. Lykke, Jr.: Toward an understanding of military strategy IN: Military Strategy: Theory and Application, Edited by Colonel Arthur F. Lykke, Jr USA Retired, US Army War College, Carlisle Barracks, PA 17013-5050, p. 7.)

A hadműveleti szint

A NATO által elfogadott hadműveleti megközelítés az úgynevezett *megtisztítani–megtartani–építeni* (clear, hold, and build – CHB) formulát használja. A CHB civil és katonai tevékenység, mely a NATO, a befogadó nemzet és más szervezetek erőfeszítéseit jelenti. A megnevezés miatt sokan gondolják, hogy egyszerűen idősorrendet jelent, lineáris előrehaladást, de valójában a három fázis a körülményektől függően alakulhat át és nem csak előre, de visszafelé is fejlődhet.

Az *előkészítés* időszakában a helyzetértékelés, az erőforrások felmérése, a végrehajtásra kijelölt erők felkészítése, a szemrevételezés történik meg. Az *információs műveletek* (Information Operation – IO) műveletek kivételével még semmilyen konkrét tevékenység nem kezdődik meg.

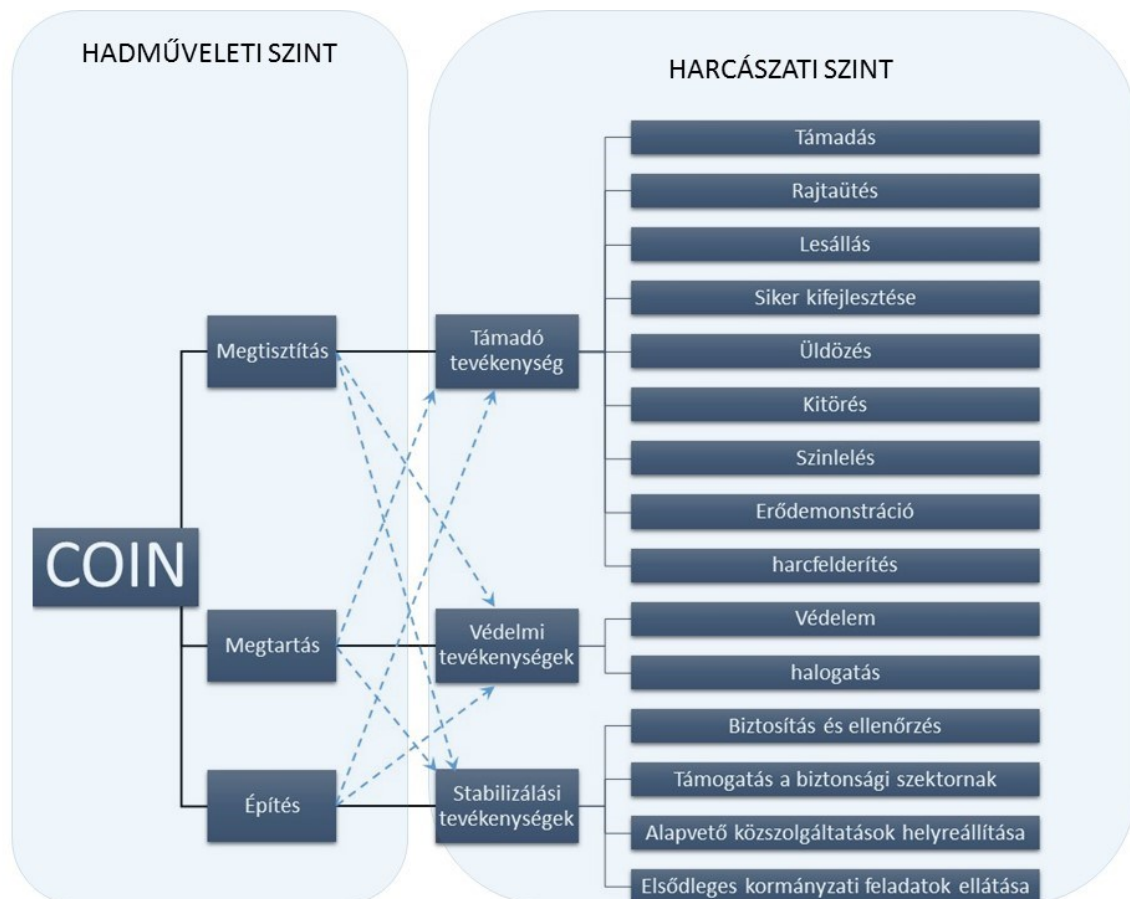
A *megtisztítás* fázisában alapvetően támadó műveletek zajlanak, melyek során a felkelőktől átveszik a terület feletti ellenőrzést. IO, keresés-kutatás, fegyveres csoportok semlegesítése és lefegyverzése, a befogadó nemzet biztonsági erőinek soraiba befurakodott elemek kiszorítása zajlik.

A *megtartás* fázisában a COIN-erők igyekeznek fenntartani az ellenőrzést az elfoglalt területen, ezért védő műveletek zajlanak. Tipikusan IO, civil-katonai együttműködés (CIMIC) műveletek, ezen belül gyors eredményekkel járó projektek kivitelezése zajlik. Majd következik az alapvető szolgáltatások helyreállítása, harcelőőrsök (combat outpost) telepítése, rendőrőrsök megerősítése, biztonsági erők toborzása, keresés-kutatás, folyamatos járőrözés, felderítési információgyűjtő hálózat (kapcsolatok) kiépítése, fedett felkelőcsoportok azonosítása és felszámolása.

Az *építés* fázisában stabilizáló tevékenységek zajlanak a helyi törvényes intézmények és a civil társadalom megerősítése céljából: IO, CIMIC, rekonstrukciós tevékenységek és a megújult infrastruktúra biztosítása, helyi biztonsági erők kiképzése, felszerelése és mentorálása.

A harcászati szint

Hogyan kapcsolható a hadműveleti szint a harcászati szinten végzett katonai tevékenységekhez? A COIN-műveletek során, harcászati szinten valamennyi harcászati tevékenységre sor kerülhet, amint azt az alábbi ábra is szemlélteti.

6. ábra

Harcászati tevékenységek a CHB keretein belül (forrás: szerző)

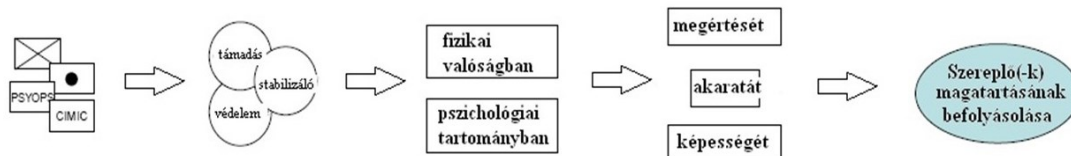
A CHB-műveletek során (tehát mindegyik fázisban) a felkelők semlegesítése érdekében, valamint felderítési célból kerül sor rajtaütésre és támadásokra. A támadások jellemzően lakott területeken kerülnek sorra, ezért nagyon pontos tervezést igényelnek a járulékos veszteségek elkerülése érdekében.

A CHB-tevékenység, az infrastruktúra fejlesztése megköveteli rengeteg szakértő, közreműködő szervezet jelenlétét, akik, illetve amelyek a felkelők számára „puha célpontokat” jelentenek. A COIN civil szereplőinek védelme kiemelt feladata minden parancsnoknak.

A CHB-műveletek során elsősorban a *biztosítás és ellenőrzés* (security and control) tevékenységek közé tartozó szállítmányok (konvojok) kísérése, kordon és kutatás jelenik meg legmarkánsabban. Figyelembe véve, hogy az MH

dokumentumrendszerében a téma egyáltalán nem jelent meg, külön fejezetet szenteltek a stabilizációs műveleteknek.

A COIN sikere a résztvevők (elsősorban a lakosság) megnyerésén múlik. A harc az ő felfogásuk, érzékelésük és megértésük szférájában zajlik, ezért nemcsak fizikai, sőt nem elsősorban fizikai hatásokat kell elérni harcászati szinten. A fizikai valóságban és a pszichológiai síkon kifejtett tevékenységek nem egymás alternatívái, hanem párhuzamosan kifejtett és egymást segítő tevékenységek, hol az egyik mozdítja elő a másikat, hol a másik erősíti az egyik hatásait. Ez a szemlélet már a tervezéstől kezdve, a célok kiválasztásán át a végrehajtásig átfogóan van jelen.

A csapatok harctevékenységek végrehajtásával fizikai/pszichikai hatásokon keresztül befolyásolják az ellenfelet.

7. ábra

A résztvevők és tényezők magatartásának befolyásolása

(forrás: ATP-3.2.1 Allied Land Tactics, 2009., NATO Standardisation Agency, <https://nso.nato.int/protected/nsdd/ListPromulg.html>, p. 1–3. letöltve: 2015. június 5.)

Stabilizáló tevékenységek

A stabilizáló tevékenységeket a magyar doktrínarendszer félreértelmezi. A katonai stabilizáló tevékenységek az újjáépítésre és fejlesztésre alkalmas körülmények létrehozásával törekednek a helyzet megszilárdítására. A stabilizáló tevékenység célja, hogy biztonságos, konszolidált körülményeket hozzon létre és tartson fenn, helyreállítsa a közszolgáltatásokat (vagy civil szervezeteket segítsen ebben a tevékenységben), támogasson minden polgári hivatalt és állami szervet a hatékony és felelős kormányzati struktúrák és működési rend kialakításában.

Stabilizáló tevékenységek végrehajtására sor kerülhet mind a támadó, mind a védelmi harctevékenységeket megelőzően, azokkal párhuzamosan illetve azokat követően, valamint lehet a csapatok elsődleges feladata is. A stabilizáló tevékenységeknek nincsenek külön elvei, az összhaderőnemi műveletek elveit erre a harcászati tevékenységre is alkalmazni kell.³⁹ A stabilizáló tevékenységek típusai (formái):

- Biztosítás és ellenőrzés.
- Támogatás a biztonsági szektor reformjához.
- Támogatás az alapvető közszolgáltatások elsődleges helyreállításához.
- Támogatás az elsődleges kormányzati feladatok ellátásához.

Tekintsük át ezeket részleteiben:

- *Biztosítás és ellenőrzés.*

A parancsnok legfontosabb feladata közvetlenül a főbb (had)műveletek befejezését követően a biztosítási és ellenőrzési feladatok megszervezése, különösen sűrűn lakott körzetekben vagy nagyvárosokban. A biztosítás és ellenőrzés olyan elemi biztonságot hoz létre a területen, ami lehetővé teszi a civil lakosságnak, hogy visszatérjen a normális mindennapi élethez, a polgári

³⁹ „Operations are operations”, „Single doctrine for operations”

szervezeteknek, hogy visszatérjenek rendes hétköznapi tevékenységükhöz, helyreállítsák az intézmények működését és ezzel fenntarthatóvá váljon a biztonság. A biztosítás és ellenőrzés a következő harcászati feladatok teljesítését jelenti: járőrözés, erők szétválasztása, utak ellenőrzése, szállítmányok (konvojok) kísérése, kijárási tilalom érvényesítése, tömegoszlatás (rendfenntartás), megfigyelés, kordon és kutatás, őrzésvédelem, kísérés, területlezárás, menekültek visszatérésének elősegítése, fenyegetett személyek elszállítása.

- *Támogatás a biztonsági szektor reformjához.*

Egy nemzet hosszú távú stabilitása és felemelkedése szempontjából nélkülözhetetlen a nemzetbiztonság különféle elemeinek reformja, melynek megtervezésében és végrehajtásában a hadsereg kulcsszerepet játszik. A reformot megelőzheti a korábbi fegyveres erők lefegyverzése, leszerelése és visszaillesztése a polgári társadalomba, vagy átképzése az újonnan felállított fegyveres szervezetekbe. Ez a tevékenység azonban megköveteli az összkormányzati megközelítést, azaz az igazságszolgáltatás és a bűnüldözés reformját egyaránt. A biztonsági szektor reformjához nyújtott támogatás a következő harcászati feladatok megvalósítását jelenti: lefegyverzés, leszerelés és visszaillesztés, a leszerelt kombattánsok védelme, kísérése és szállítása, segítségnyújtás az új biztonsági szervek személyi állományának toborzásában, kiválasztásában, kiképzésében, hadfelszerelés és katonai infrastruktúrák kiosztása és ellenőrzése, más biztonsági szervek (rendőrség, határőrség) tagjainak katonai felkészítése.

- *Támogatás az alapvető közszolgáltatások elsődleges helyreállításához.*

A civil közszolgáltatások helyreállításának feladatait ideális esetben nem katonai szervezetek végzik. Számos esetben azonban a hadsereg lesz az első és sokáig az egyetlen szervezett erő, melynek vannak képességei ilyen feladat ellátására. A hiányzó civil infrastruktúra pótlása segít elnyerni harcászati szinten a helyi lakosság támogatását, és a művelet morális megítélését is javítja. Az alapvető közszolgáltatások elsődleges helyreállításához nyújtott támogatás a következő harcászati feladatokat foglalja magában: mozgás szabadságának biztosítása, utak, hidak, repülőterek javítása (ezek a feladatok a saját csapatok helyzetét is javítják), közvilágítás helyreállítása, víztisztítás, vízellátó rendszer helyreállítása, humanitárius segélyek célba juttatása, élelmiszerbiztonság felügyelete, alapvető egészségügyi és elsősegély biztosítása a polgári lakosságnak, akna- és robbanószer-mentesítés, mezőgazdasági termelés elősegítése stb.

- *Támogatás az elsődleges kormányzati feladatok ellátásához.*

A főbb (had-)műveletek után keletkező hatalmi, közigazgatási vákuumban felemelkedő szélsőségesek és bűnözők gyakran alakítanak árnyékkormányt, vagy hoznak létre feudális anarchiát (hadurak), melyek nagyon megnehezítik a később megalakuló biztonsági erők dolgát, ezért fontos a lehető legrövidebb időn belül helyreállítani a rendvédelmi szerveket. Sokszor még a régi, politikailag kompromittálódott szervezetek is hasznosabbak, mint a semmiből létrehozni egy megbízható, de amatőr rendőrséget. Egy nemzet elsődleges kormányzati feladatai ellátásának támogatását ideális esetben olyan hivatalok és szervezetek látják el, amelyek ilyenre szakosodtak, ugyanakkor a hiányzó közigazgatás életre hívása javítja a biztonsági helyzetet és segít elnyerni a helyi lakosság támogatását, ugyanakkor a művelet morális megítélését is

javítja. Az elsődleges kormányzati feladatok ellátásához nyújtott támogatás a következő feladatok ellátását követeli meg:

1. a rendőrség, a határőrség, a vám- és pénzügyőrség helyreállítása, ezen szervezetek állományának kiegészítése, felkészítése;
2. állampolgárok és tulajdonuk azonosításához szükséges dokumentációk, anyakönyvek, telekkönyvek, választói névjegyzékek, bírósági ítéletek, rendőrségi jegyzőkönyvek megszerzése és megőrzése (ezzel biztosítható, hogy sem bűnözők, sem a régi káderek nem kerülhetnek vagy térhetnek vissza a hatalomba);
3. tulajdonviták lezárása, közrendvédelmi (rendőri) feladatok ellátása, állami közvagyon őrzése;
4. veszélyes anyagokat tartalmazó létesítmények őrzése-védelme;
5. ideiglenes igazságszolgáltatási rendszer bevezetése a nemzetközi jogi normák alapján;
6. az igazságszolgáltatás kiegészítése a helyi jogászokból, továbbképzésük megszervezése;
7. elítéltek és rabok helyzetének felülvizsgálata (politikai, köztörvényes és hadifoglyok);
8. börtönőrök továbbképzésének megszervezése;
9. háborús bűnök nyomainak felkutatása, megőrzése, szemtanúk azonosítása és védelme;
10. kormányhivatalok, önkormányzatok újraszervezése;
11. választások előkészítése és biztosítása.

A magyar doktrínák

A magyar katonai doktrínák és az előzőekben bemutatott NATO-doktrínák összevetésekor az első komoly eltérést rögtön a rendszer felépítésében találjuk. A magyar rendszer ugyanis alá- és fölérendeltséget feltételező doktrínális hierarchiában gondolkodik, ellentétben a NATO „építőkövek” és „zárókövek” típusú megközelítésével. A doktrínák tartalmában és felépítésében érzékelhető, hogy a szerzők *igyekeztek* a NATO-ban elfogadott és a hazai doktrínális felfogást és feladatokat „összeházasítani”, amitől ténylegesen a szövetségi dokumentumtól eltérő szabályzó rendszer született.

A Magyar Honvédség összhaderőnemi doktrínája

Kezdjük a vizsgálatot a hierarchia csúcsán lévő MH Összhaderőnemi Doktrína 3. kiadás (ÖHD-3) fogalomkészletével. A doktrína élesen különválasztja a háborús és a békeidős stratégiai környezetet, ami élesen elüt a NATO felfogástól. Az ÖHD-3 szerint:

1. A *háború* fegyveres küzdelem, amely harci műveletek végrehajtásában mutatkozik meg két vagy több szembenálló fél, rendszerint reguláris erők között.⁴⁰ Az ÖHD nem fogadja el a műveletek teljes spektrumú (NATO szabványos) megközelítését, helyette az MH háborús katonai műveleteiről ír, ahol a hadjárat a háborúnak egy fázisa, mely hadműveletekből áll, a hadműveletek

⁴⁰ MH ÖHD-3, 2–32.o. és M1–12. o.

során pedig fegyveres küzdelem valósul meg két magasabbegység között.⁴¹ Túl azon, hogy NATO-terminológia szempontjából a magasabbegység értelmezhetetlen fogalom, ez a szemlélet a felkelést és a felkelés elleni műveleteket sem teszi a „háborús katonai művelet” tartományába. Pedig a közelmúlt COIN-műveletei során számos nagy intenzitású fegyveres összecsapás is előfordult.

2. A béke *„Az államok és népek közötti olyan állapot és a kapcsolatok olyan kialakítása, amely kizárja a fegyveres erőszak alkalmazását, a katonai konfliktust és a háborút, mint a politikai célok elérésének eszközt.”*⁴²
3. Az ÖHD-3 szerint a béke időszaki műveleteket Magyarország Alaptörvénye és a sarkalatos törvények határozzák meg. Ide tartozik a kiürítés (nem harci), a polgári hatóságok támogatása, a humanitárius segítségnyújtás és a katasztrófa-elhárítás, a kutatás és mentés, valamint a légtér-ellenőrzés.
4. A válságkezelést a doktrína az MH alaprendeltetésű feladatának nevezi, ezért előkészítésük és végrehajtásuk minden szinten beépül az MH napi feladatvégzésének rendjébe. Az MH válságkezelő műveletei lehetnek:⁴³
 - a béketeremtés;
 - a békefenntartás;
 - a békekikényszerítés;
 - a béke-megerősítés;
 - a humanitárius segítségnyújtás;
 - a migráció kezelése;
 - a katasztrófa-elhárítás katonai feladatai;
 - a belső rend helyreállítása;
 - a felkelés elleni műveletek;
 - a mentor és kiképző műveletek;
 - a terrorizmus elleni küzdelem.

Az ÖHD-3 tehát – szakítva a NATO felfogással – nem a hadjárat egy szakaszának, hanem a válságkezelés egy (alaprendeltetésű) műveletének tekinti a felkelés elleni műveleteket.

A Magyar Honvédség összhaderőnemi műveleti doktrínája

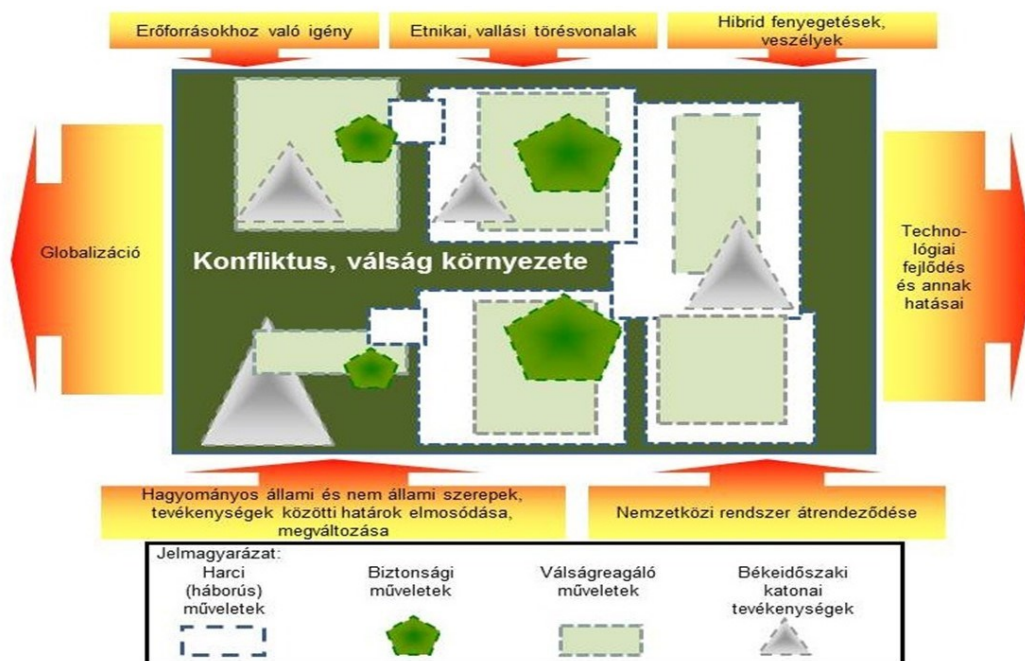
Nézzük meg, hogy a doktrínák második szintjén elhelyezkedő MH Összhaderőnemi Műveleti Doktrína (ÖMD) mit ír erről. Ez a doktrína egyszerűen nem veszi figyelembe az ÖHD-3 előbb ismertetett alapvetéseit! A NATO vonatkozó doktrínájára emlékeztető módon a katonai műveletek átfogó értelmezéséről ír, nagy hangsúlyt helyezve arra, hogy a katonai és a civil képességek együttes, koordinált alkalmazása nélkülözhetetlen a műveletek sikerességéhez.⁴⁴ Az ÖMD bizonyos tekintetben „felülírja” az ÖHD-3-at, amikor műveletek éles szétválasztása helyett azok összemosódottságáról, átfedéseiről ír. A műveletek vizuális szemléltetésére a 7. ábrát használja, melyet a „katonai műveletek mozaikjának” nevez.

⁴¹ 2–32.o.

⁴² MH ÖHD M1 1. o.

⁴³ MH ÖHD. 2–34. o.

⁴⁴ MH ÖMD 1 1.o.

8. ábra

A katonai műveletek és tevékenységek összefüggéseinek mozaikszerű ábrázolása (Forrás: Ált/43 Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína, 3. kiadás, MH DOFT: ÖHD (3), MH kiadványa, Budapest, 2012. 1–6. o.)

Az ábra – látszólagos bonyolultsága ellenére – világosan szemlélteti azt, hogy egy-egy konfliktus pontos jellemzői nem tartoznak a béke vagy a háború hagyományos kategóriáiba.

Vessük össze az ÖMD és a NATO terminológiáját! A megnevezések szinte megfeleltethetők egymásnak, de azok tartalma már élesen ellentmond.

	hadjárat szakaszai (NATO)	↔különbség↔	katonai műveletek mozaikjai (magyar)
1.	Nagyobb hadművelet	←elfogadható eltérés→	harc (háborús) művelet
2.	Felkelés leverése vagy felkelés elleni műveletek	↔éles különbség↔	biztonsági műveletek
3.	Béketámogató művelet	←elfogadható eltérés→	béketámogató és egyéb válságreagáló műveletek
4.	Békeidőszaki katonai szerepvállalás	←elfogadható eltérés→	békeidőszaki katonai tevékenységek

1. táblázat

A magyar és a NATO terminológia összevetése (forrás: szerző)

Az ÖMD következő éles eltérése a NATO szabványos terminológiától a *biztonsági művelet*, mely azon műveletek összessége, amelyek stabil műveleti

környezetet hoznak létre (vesd össze: stabilizációs tevékenységek). Zárójelben teszi hozzá: „*magába foglalja az irreguláris erők elleni műveleteket is*”⁴⁵

A válságreagáló műveleti doktrína

A magyar doktrína következő szintjén, a hadműveleti doktrínák között található az MH Válságreagáló Műveleti Doktrína (VMD), mely összesen egy oldalban foglalkozik az aszimmetrikus műveletekkel. A VMD rámutat arra, hogy a válságreagáló műveletek során az MH-val szemben alkalmazhatnak nem hagyományos, illegális módszereket illetve irreguláris erőket abból a célból, hogy így semlegesítsék a feladatban érintett erők katonai fölényét. Az ilyen tevékenység célja nemcsak a közvetlen fizikai megsemmisítés, hanem a katonai erő egységességének megbontása, hitelességének, elfogadottságának és befolyásának gyengítése.⁴⁶ Ezt a fenyegetést aszimmetrikusnak nevezzük, mivel az MH nem küzdhet ellene hasonló módon illetve módszerekkel.

Az irreguláris tevékenységgel (terrorizmus és felkelés) szemben közvetlen és közvetett stratégiai megközelítést javasol a VMD.⁴⁷ Közvetlen módszernek nevezi a felkelők és terroristák semlegesítését, illetve műveleti képességeinek rombolását, közvetett módszernek pedig azokat az „*eszközöket... amelyekkel befolyásolni lehet a műveleti környezetet*”. A közvetlen módszerek kifejtésével nem bajlódik sokat a doktrína, mindössze annyit enged meg tudni, hogy „*a felkelés leverése nemcsak katonai, hanem politikai, gazdasági, társadalmi, jogérvényesítési, polgári és pszichológiai tevékenységekből áll, amelyek célja a felkelés leküzdése és a fő sérelmek kezelése.*”⁴⁸ Ennél tovább nem részletezi a doktrína az MH „alaprendeltetésű” feladatának ellátását. .

A NATO alapvető COIN-formuláját (clear, hold, built) nem írja le egyetlen a magyar doktrína sem.

Fontos megemlítenem, hogy ugyanúgy, ahogy az ÖMD is „függetlenítette” magát a „felettes” doktrína fogalomrendszerétől, a VMD is „lazán kezeli” a fogalmakat. A felkelés elleni tevékenységet „saját hatáskörében” áthelyezte a válságkezelő műveletek közül az irreguláris tevékenységek elleni műveletek közé,⁴⁹ az ÖMD által kreált biztonsági művelet fogalmat pedig a humanitárius segítségnyújtás alá gyömöszölte be.

A harcszabályzatok

Az egyetlen kiadott harcszabályzat (Ált/59) 5. fejezete foglalkozik a *nem háborús műveletek katonai feladataival*, melynek egyik alfejezete a felkelők elleni műveletek. A COIN fejezete ígéretesen kezdődik: „*A lázadás, felkelés – mint politikai küzdelem – akkor ér véget, amikor a lázadók számára a működési terület kedvezőtlenül válik, és ezzel együtt a helyi kormányzat képes az alapvető közszolgáltatások (például a közbiztonság, egészségügyi ellátás, igazságszolgáltatás) biztosítására önállóan,*

⁴⁵ MH ÖMD 1–4.o.

⁴⁶ MH VMD 19.o.

⁴⁷ MH VMD (kiadás előtt) 37. o.

⁴⁸ MH VMD 39. o.

⁴⁹ 38. o. d pont

külső segítség nélkül.⁵⁰ Ugyanakkor adós marad azzal, hogy milyen harcászati tevékenységet kell végrehajtani ennek érdekében. A stabilizálási műveletek fogalma és a harcászati szintű végrehajtás egyáltalán nem jelenik meg a szabályzatban.

Az előkészületben lévő két másik harcszabályzatban már legalább a stabilizálási műveletek fogalmat szerepeltetik, de a NATO-doktrínáktól eltérő meghatározással. A szabályzatok a harcászati tevékenységeket felcserélik a hadműveleti szintűekkel,⁵¹ így például a stabilizációs tevékenységek (harcászati tevékenység) alá sorolják fel be a békeidőszaki műveleteket és a válságkezelő műveleteket (hadműveleti szint). A békeidőszaki műveletek fogalmát eddig egyáltalán nem vezette be semelyik doktrína, helyette békeidős katonai szerepvállalás szerepel az ÖMD-ben. A stabilizációs tevékenységek fogalmának teljes félreértéséről (és a teljes spektrumú műveletek koncepciójának félreértéséről) árulkodik, hogy jellemzőjeként említi a *„más harcászati tevékenységektől eltérő bevetési szabályokat”*.⁵²

Összefoglalás

A fentiekben áttekintettem az aszimmetrikus tevékenységekhez kötődő fogalomrendszert, azon belül is elsősorban a felkeléshez és a felkelés leveréséhez kapcsolódó fogalmakat. Bemutattam, hogy a legutóbbi háborúk milyen lényeges változásokat idéztek elő a NATO doktrínarendszerében. Bebizonyítottam azt is, hogy a magyar szabályzórendszer csak nagyon lassan, távolról és rendkívül ellentmondásosan követi ezeket a doktrínális változásokat.

A COIN-műveletek szemléletével sajnos még mindig sok a probléma; nem a hadjárat egy szakaszaként vizsgálják; elszigetelve tekintenek rá, mint valami olyanra, ahol már nem érvényesek a hagyományos harctevékenységek előírásai. Ez nem így van. Emlékeztetem a tisztelt Olvasót, hogy a műveletek teljes spektrumú szemlélete szerint a hadjárat bármelyik szakaszában sor kerülhet minden lehetséges katonai tevékenységre.

Hiányzik hadműveleti szinten az útmutatás a sikeres COIN alapelveinek valóra váltásához, harcászati szinten pedig a fogalmak teljes káoszával és a COIN-művelet technikai részleteinek túlbujjázó leírásával találkozunk.

FELHASZNÁLT IRODALOM

AAP-06(2014) NATO Glossary of terms and definitions (English and French) NATO Standardisation Agency, 2014., <https://nso.nato.int/protected/nsdd/ListPromulg.html>, letöltve: 2015. június 5.

AJP-01(D) Allied Joint Doctrine, NATO Standardisation Agency, 2010., <https://nso.nato.int/protected/nsdd/ListPromulg.html>, letöltve: 2015. június 5.

AJP-3 (B) Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations, 2011., NATO Standardisation Agency, <https://nso.nato.int/protected/nsdd/ListPromulg.html>, letöltve: 2015. június 5.

AJP-3.2 Allied Joint Doctrine for Land Operations, 2009., NATO Standardisation Agency, <https://nso.nato.int/protected/nsdd/ListPromulg.html>, letöltve: 2015. június 5.

⁵⁰ Ált/59, 5-5. o.

⁵¹ Harcszabályzat II. kötet V-1. o.

⁵² uo: V-2. o.

AJP-3.4.4 Allied Joint Doctrine for Counterinsurgency, 2011. NATO Standardisation Agency, <https://nso.nato.int/protected/nsdd/ListPromulg.html>, letöltve: 2015. június 5.

ATP-3.2.1 Allied Land Tactics, 2009., NATO Standardisation Agency, <https://nso.nato.int/protected/nsdd/ListPromulg.html>, letöltve: 2015. június 5.

ATP-3.2.1.1 Guidance For The Conduct Of Tactical Stability Activities And Tasks, 2014., NATO Standardisation Office, <https://nso.nato.int/protected/nsdd/ListPromulg.html>, letöltve: 2015. június 5.

Ált/43 Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína, 3. kiadás, MH DOFT: ÖHD (3), MH kiadványa, Budapest, 2012.

Ált/38 Magyar Honvédség Összhaderőnemi Műveleti Doktrína, 1. kiadás, MH DOFT: MD 3 (1), MH kiadványa, Budapest, 2013.

Ált/215 Magyar Honvédség Válságkezelő Doktrína, 1. kiadás, MH DOFT: MD 3.4 (1), MH kiadványa, Budapest, 2015.

Ált/59 MH Szárazföldi Haderőnemének Harcshabályzata IV. rész, MH kiadványa, Budapest, 2013.

Ált/55 MH Szárazföldi Haderőnemének Harcshabályzata III. rész, MH kiadványa, Budapest, 2014.

Ált/54 MH Szárazföldi Haderőnemének Harcshabályzata II. rész, MH kiadványa, Budapest, 2014.

Kemény János: A felkelés elleni hadviselés lakosságközpontú elméletének fejlődése a XX-XXI. században. PhD értekezés, phd.lib.uni-corvinus.hu/769/1/Kemeny_Janos.pdf, letöltve: 2015. június 5.

Dr. Krajnc Zoltán–dr. Berkovics Gábor: Alakulóban a Magyar Honvédség doktrinális irodalom-rendszere. 193.224.76.4/download/konyvtar/digitgy/nek/2003_3/01_krajnc_berkovics.pdf, letöltve: 2014. október 19.

Dr. Boda József r. ezredes: A nemzetközi terrorizmus és az ellene való összefogás szükségessége. www.zmne.hu/dokisk/hadtud/osszefogas.pdf, letöltve: 2015. június 5.

Gen. Charles C. Krulak: The Strategic Corporal: Leadership in the Three Block War, IN: Marines Magazine, January 1999, Marines Magazine, January 1999 http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/usmc/strategic_corporal.htm, letöltve: 2012. október 13.

Arthur F. Lykke, Jr.: Toward an understanding of military strategy, IN: Military Strategy: Theory and Application, Edited by Colonel Arthur F. Lykke, Jr USA Retired, US Army War College, Carlisle Barracks, PA 17013-5050

Carl von Clausewitz: A háborúról. (Szerk: M. Szabó Miklós) Budapest, 2013. Zrínyi Kiadó, ISBN 978 963 327 599 3